

Církev a stát

Church and State (- Conference Report)

Tereza Sylvestrová*

Dne 15. září 2016 se na půdě Právnické fakulty Masarykovy univerzity v zasedací místnosti děkanátu konal 22. ročník již tradiční konference nesoucí název Církev a stát¹, kterou ve spolupráci se Společností pro církevní právo pořádá Katedra ústavního práva a politologie Právnické fakulty Masarykovy univerzity. Tématem letošního ročníku byla otázka, zdali potřebujeme nový zákon o církvích.

Účastníky na konferenci přivítala JUDr. Kateřina Šimáčková, za pořádající Katedru ústavního práva a politologie Právnické fakulty Masarykovy univerzity pak účastníky přivítal doc. Jan Svatoň. Moderování konference se ujal doc. Pavel Molek, který účastníky celou konferencí s jemu vlastní nenuceností a vtípem provedl. Na konferenci bylo předneseno celkem deset příspěvků, které byly rozděleny do čtyř bloků.

První blok byl naplněn příspěvkem Mgr. et Mgr. Jiřího Baroše, Ph.D., prof. JUDr. Jiřího Rajmunda Tretery a Ing. Pavly Bendové. Jiří Baroš z Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity ve svém příspěvku nazíral danou problematiku politicko-filosofickým prizmatem. Upozornil na to, že nově se diskurz posunul k debatě o tom, zdali by náboženská svoboda měla být výslovně garantována jako ústavní právo. Jiří Baroš ve svém příspěvku vycházel z konceptualizace Briana Leitera, který vymezil pojmy „tolerance“, „neutralita“ a „náboženství“. V následujícím příspěvku prof. Jiřího Rajmunda Tretery z Právnické fakulty Univerzity Karlovy se již konference přenesla od úvodní konceptualizace ke konkrétnímu obsahovému naplnění letošního tématu konference. Prof. Tretera nešetřil s kritikou aktuálně účinného zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech, a vyslovil se pro jeho úplné zrušení a nahrazení novým zákonem. Kritika zákona č. 3/2002 Sb. prof. Tretery se neomezila pouze na způsob přijímání tohoto zákona, ale vztahovala se i k zákonem používané terminologii. První blok příspěvků pak uzavřela Ing. Pavla Bendová z Ministerstva kultury ČR, které je gestorem přípravy nového církevního zákona. Ing. Bendová se částečně ztotožnila s kritikou stávajícího zákona a především poukázala na praktické problémy vznikající v souvislosti s aplikací zákona, který na mnohé situace ve svých ustanoveních nepamatuje a Ministerstvo v těchto případech musí samo formovat praxi a vyplňovat legislativní mezery.

* Mgr. et Mgr. Tereza Sylvestrová, doktorandka, Katedra ústavního práva a politologie, Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Brno / Department of Constitutional Law and Political Science, Faculty of Law, Masaryk University, Brno, Czech Republic / Email: 370193@mail.muni.cz

¹ Uspořádání konference bylo financováno z prostředků projektu specifického výzkumu Konference Církev a stát – 22. ročník, kód projektu MUNI/B/0848/2015.

V druhém dopoledním bloku příspěvků se představil Adam Csukás, student Právnické fakulty Univerzity Karlovy, a Mgr. Zdeňka Heřmanová z Národního památkového ústavu. Adam Csukás se ve svém příspěvku věnoval smlouvám uzavíraným mezi církvemi a státem. Tyto smlouvy nejsou v českém právním řádu nijak upraveny. Csukás se ve svém příspěvku přiklonil k JUDr. Madleňákové, podle které smlouvy mezi církví a státem představují veřejnoprávní kooperační smlouvy. Existují však i názory, podle kterých se jedná o memoranda bez právní povahy – s tímto názorem se však řečník neztotožnil. Současně se řečník zabýval postavením těchto smluv v hierarchii národního práva, přičemž poukázal na právní realitu v Německu, na Slovensku a ve Španělsku. Po tomto mezinárodním srovnání přikročil k vlastnímu formování zásad nové české úpravy, kdy je podle něj stěžejní, aby nový církevní zákon obsahoval podrobnou a jasnou úpravu smluv mezi církvemi a státem. Navrhl, aby tyto smlouvy měly aplikační přednost před zákonem, v takovém případě by však bylo pro zachování demokratické legitimacy nutné, aby byly schvalovány parlamentem. Mgr. Heřmanová pak předestřela, jak probíhají, resp. proběhly církevní restituce v praxi. V současnosti lze již říci, že církevní restituce jsou z pohledu Národního památkového ústavu vyřešeny.

Třetí blok příspěvků zahájil doc. JUDr. ICLic. Záboj Horák, Ph.D. z Právnické fakulty Univerzity Karlovy, který se ve svém příspěvku věnoval postavení církevních škol, které tvoří třetí kategorii vedle škol veřejných a soukromých. První problém řečník spatřoval v tom, že právo zřizovat církevní školy je v zákoně č. 3/2002 Sb. zařazeno mezi tzv. zvláštní práva, podle řečníka by se však mělo rozšířit na všechny církve a náboženská společenství bez rozdílu. Další výtky se vztahovala k úpravě evidence církevních škol v aktuálně účinném církevním zákoně. Evidenci v rejstříku totiž podléhají pouze složky náboženských společenství a církví, nikoliv již církevní školy, a to navzdory judikatuře Ústavního soudu. Tento stav byl zpečetěn novelou školského zákona, podle které byly církevní školy nuceny přijmout některou z právních forem světského, nikoliv církevního, práva. Tím dle řečníka bylo silně zasaženo do autonomie církevních škol a došlo k omezení náboženské svobody. Další příspěvek konference přednesl Mgr. Pavel Majerák, ředitel Oblastní charity Teplice, který se z praktického hlediska zabýval problematikou právní úpravy ručení zřizovatele církevní právnické osoby za její závazky. Jako praktický problém akcentoval situaci, ve které se účelové zařízení dostane do insolvence. V takovém případě již nemá toto zařízení šanci splnit podmínky pro udělení prakticky jakýchkoliv dotací, neboť podmínkou pro příjemce dotací je jeho bezdlužnost. Z tohoto důvodu by podle řečníka bylo vhodné upravit právní úpravu ručení za závazky církevních právnických osob, aby účelová zařízení nacházející se v insolvenci měla šanci splnit podmínky pro přidělení dotace, a tím se případně dostat z finančních problémů. Doc. Damián Němec z Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého se v posledním příspěvku třetího bloku věnoval právnímu zakotvení kaplanství v oblasti zdravotnictví. Ve svém diskuzním příspěvku se zabýval otázkami, kdo má být zaměst-

navatelem nemocničního kaplana, kolik kaplanů by mělo být činných v rámci jednoho zdravotnického zařízení, jaké má mít kaplan postavení v rámci zdravotnického týmu a v jakém rozsahu by měl mít kaplan přístup ke zdravotnické dokumentaci pacientů. Současně se zabýval i více praktickými otázkami, jako je podoba zázemí kaplanů v rámci zdravotnického zařízení a otázkou hrazení nákladů služby nemocničních kaplanů. Sám řečník se přiklonil k tomu, že tato služba by měla být hrazena z veřejného zdravotního pojištění, přestože v současné době je praxe taková, že kaplani jsou do zdravotnických zařízení vysíláni, a tedy i placeni, jednotlivými církvemi. Řečník dále kritizoval, že se zákon č. 3/2002 Sb. o nemocničních kaplanech vůbec nezmiňuje.

Poslední blok příspěvků zahájil doc. JUDr. ThDr. Oleksandr Bilash, CSc. z Užhorodské národní univerzity, který účastníky seznámil s ukrajinskou právní úpravou registrací církví, fungování církevních právnických osob a jejich evidence, s právem náboženských organizací a možnostmi naplnění náboženských potřeb jednotlivců. Celou konferenci poté svým příspěvkem uzavřel Mgr. Jiří Blažek, Th.D. z think tanku Evropské hodnoty. Ten konferenci uzavřel vysoce aktuálním zahraničním tématem Islám v rakouském právu, neboť v Rakousku byl v roce 2015 přijat tzv. Islamgesetz, zákon který se týká výlučně muslimské komunity a který navazuje na úpravu z roku 1912, kdy Rakouská monarchie anektovala Srbsko.

Závěrem lze dodat, že konference se odehrála v tradičně přátelské atmosféře, což se promítlo i do bohaté a živé diskuze následující po každém bloku příspěvků. Všichni řečníci konference se shodli, že současná právní úprava obsažená v zákoně č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech, je nedostatečná a je potřeba pracovat na přípravě zákona zcela nového.

Z letošního ročníku konference Církev a stát bude zpracován recenzovaný sborník příspěvků, a to včetně těch, které nebyly odprezentovány přímo na konferenci.